

kowie, dr J. Gąsowski z członkami ekspedycji wykopaliskowej PAN w Sandomierzu, mgr J. Janowski z Muzeum w Krośnie oraz referenci prof. dr R. Jamka, mgr K. Moskwa oraz mgr A. Kunysz.

W trzech referatach poświęconych tematyce archeologicznej omówiono całokształt osadnictwa od epoki kamiennej do wczesnego średniowiecza. Mgr K. Moskwa mówił o *Najstarszym osadnictwie Puszczy Sandomierskiej*, prof. dr R. Jamka scharakteryzował *Puszcę Sandomierską w okresie lateńskim oraz wpływów kultury prowincjonalno-rzymskiej*, mgr A. Kunysz mówił o *Puszczy Sandomierskiej we wczesnym średniowieczu*.

W świetle tych referatów, opartych na ostatnich badaniach powierzchniowych i wykopaliskowych przeprowadzonych w widłach Wisły i Sanu, osadnictwo prahistoryczne nabiera nieco innego wyglądu. Początki osadnictwa w tym rejonie sięgają mezolitu (ok. 10 000 lat temu). Odkryto kilka stanowisk z wyrobami kultury tzw. tardenoaskiej: nad Łęgiem i Wisłą. Młodsza epoka kamienna dostarcza dużej ilości przedmiotów, przeważnie narzędzi wykonanych z kamienia lub krzemienia. W obrębie Puszczy znaleziono kilka narzędzi wykonanych z krzemienia pasiastego, wydobywanego z kopalń w Krzemionkach pod Opatowem.

Najliczniej reprezentowana jest w widłach Wisły i Sanu kultura łużycka tzw. grupy tarnobrzeskiej. Liczba cmentarzysk tej kultury na skutek ostatnich badań znacznie się powiększyła. Na szczególną uwagę zasługują badane systematycznie cmentarzyska w Gorzycach, pow. Tarnobrzeg, oraz Trzęsówce, pow. Kolbuszowa. W obydwu wystąpiły kolczyki scytyjskie, zaś w ostatnim nawet importy egipskie.

Okres lateński i rzymski (tzw. kultury prowincjonalno-rzymskiej) w świetle ostatnich badań dostarczył nieco materiału zabytkowego, co — ze znanymi przed ostatnią wojną — pozwala nam przedstawić osadnictwo z pierwszych wieków naszej ery. Do niedawna znaliśmy tylko cmentarzyska, obecnie znane są z tego czasu pierwsze osady (Zakrzów). Na nasz teren dostawali się kupcy z prowincji rzymskich, którzy pozostawili po sobie szereg zagubionych monet lub całych ukrytych skarbów monet liczących niejednokrotnie po kilkaset sztuk. Znajdowanie monet nad rzekami dowodzi, że wzdłuż rzek powstawały prawdopodobnie pierwsze szlaki kupieckie.

Materiały wczesnośredniowieczne w ostatnich latach, jak wykazano w referacie, znacznie się powiększyły. Już w chwili obecnej trzeba z rezerwą odnosić się do twierdzeń, że Puszcza Sandomierska jeszcze we wczesnym średniowieczu była niedostępna i nieprzebyta. Obok osad otwartych, które pojawiają się tutaj w VII—VIII wieku (Nisko m. p.; Machów, pow. Tarnobrzeg), znamy późniejsze z Dąbia, Krzeszowa, Turbii itp. Wśród tych bagien powstają pierwsze grody obronne (Wielowieś, pow. Tarnobrzeg).

Uzupełnieniem zagadnień omawianych na podstawie źródeł archeologicznych były następnne referaty: J. Rawskiego *O Puszczy Sandomierskiej za Piastów* oraz prof. dr. W. Hejnosza *O przyczynkach do osadnictwa regionu lasowiackiego*.

Wszyscy referenci stwierdzili, że Puszcza odgrywać musiała znaczną rolę w rozwoju osadnictwa na tym terenie. Pierwsze kroki osadnictwo stawiało nad większymi rzekami (Wisłą, Sanem, Wiśłoką i Łęgiem). Z czasem dopiero opanowuje ono wnętrza Puszczy, lecz trzymając się pomniejszych dopływów rzecznych. Miejmy nadzieję, że lata następne powiększą naszą wiedzę o nowe materiały wykopaliskowe, teren ten dopiero zaczyna być rozpoznawany pod względem archeologicznym. Sąsiednie odkrycia dokonane w Lubaczowskim pozwalają przypuszczać, że osadnictwo to musiało być intensywniejsze w widłach Wisły i Sanu.

W czasie obrad otwarta była wystawa poświęcona osadnictwu Puszczy Sandomierskiej w pradziejach. Zgromadzono na niej materiały z badanych obiektów

z Muzeum w Rzeszowie i Kolbuszowej. Po zakończeniu obrad wystawę udostępniono do zwiedzania mieszkańcom Stalowej Woli.

W ostatnim dniu Konferencji uczestnicy autokarami odbyli wycieczkę do dawnej Puszczy Sandomierskiej. Między innymi zwiedzono wykopaliska przeprowadzane w Trzęsówce, pow. Kolbuszowa, na terenie cmentarzyska łużyckiego. Tutaj obszernej informacji udzielali archeolodzy biorący udział w wycieczce.

Konferencja w Stalowej Woli wykazała, że nawet małe towarzystwa regionalne w okresie 1000-lecia potrafią zorganizować pożyteczną sesję naukową, w czasie której odpowiedni specjaliści w referatach przedstawiają społeczeństwu przeszłość danego regionu.

Organizatorom Konferencji należy się wielkie uznanie; będzie ono tym większe, jeśli materiały z tej sesji ukażą się drukiem w specjalnym wydawnictwie.

Antoni Kunysz

**WYSTĘPOWANIE KOLEKTUM W SPRAWIE POCZĄTKÓW KULTURY
I MIAST W POLSCE 11-12 WRZEŚNIA 1981 r.**

W dnach 11-12 IX 1981 r. z inicjatywy Towarzystwa Wzajemnego i przy współudziale Instytutu Śląski Kultury Materialnej PAN odbyła się dwudniowa konferencja naukowa na temat początków koczowniczych i miast w Polsce. Kolektum to było kompozycją dokonań wygłoszonych w Poznaniu w sierpniu 1981¹ oraz referatu wprowadzającego przez prof. dr A. Gierstera na Uniwersytecie w Sztocie w 1982 r.²

W kolektum wzięli udział następujący przedstawiciele nauk humanistycznych z zagranicy: Belg dr prof. H. Anthonis (Bruszel), prof. R. Coent i dr L. Clave (Paryż), prof. J. Choulet (Belgia), dr K. Soren (Szwajcya), dr S. Eggerlin (Włochy), prof. Ch. Gander (Belgia), prof. L. Goussier (Węgry), dr F. Glaser (Belgia), prof. Ph. Goussier (Belgia), prof. Ch. Hignouet (Paryż), prof. F. Karle (Czechosłowacja), dr W. Löffler (Austria), prof. F. Lindberg (Szwecja), prof. W. Lischke (Paryż), prof. R. S. Lopez (USA), dr. E. Miller-Markus (USA), dr V. Tassoul (Szwajcya), prof. E. Valla i prof. H. Vahne (Szwajcya), prof. J. Starnon (Belgia), prof. G. Szustler (Węgry), prof. V. Tassoul (Belgia), prof. F. Tassoulon (Belgia).

Kolektum zostało porożone jako warsztat i dotyczyło przeprowadzonych w ostatnich latach i oczekiwanych w Polsce, odpowiednio wyliczonych, tak by w terenie i na sesjach naukowych należało mieć swobodnie dyskusyjną porożnię zmienną i stała w naszym kraju i zgodnie z zasadami kolektum i nastąpił metodami pracy.

Inicjatywa kolektum odbyła się na Uniwersytecie Wzajemnym, gdzie belski Uniwersytet prof. dr S. Tassoul powołał wyliczonych gości i stała na porożonych obradach naukowych prof. dr A. Gierster wyliczył referat wprowadzający w górnym referacie, pl. La ville dans le Sud-Méditerranée, centre de la production artisanale et de reglement commercial.

Do udziału tego dnia uczestnicy kolektum wzięli się w Instytucie Śląski Kultury Materialnej PAN, by wyliczył referat wprowadzający prof. dr W. Lischke (Austria), pl. Methoden archéologiques appliquées à l'étude des villes, i stała się warsztat naukowy archeologiczny, wyliczając referat wyliczył referat wprowadzających referatów naukowych i stała się warsztat naukowy.

¹ Por. Rocznik 1981, nr 14, 1981, s. 195.

² Por. A. Gierster, Les origines de la ville dans le Sud-Méditerranée et l'étude de l'évolution de la ville antique méditerranéenne. La ville antique méditerranéenne, Sztocznica 19-18 avril 1981.